

ՄՏԵՐԻՄ ԺՈՂՈՎՐԳԵԱՆ

ՍԷՐ

Հարածը երկու անգամ
կը հրատարակուի :
Ստորագրութեան տեղն
է իմամ Ալի Խան վա-
րի յարկը Թիւ 15:

Տարեկան գինն է կանխիկ
դրուշ 100 :
Դուրսերէն բաժանորդ
եղողները փոստային
ծախքը վճարելու են :

23 ՄԱՐՏ

Գ. ՏՄՐԻ 1863

ԹԻՒ 4

Լճի մը յառաջացման առաջին և զը-
խաւոր սրայմաններէն մէկն ալ ըստ մեր
կարծեաց լրագիրներն համարուելոյն էր
որ Սէր անուն լրագիրս ազգիս նուիրել
համարձակէր էինք բայց քանի մը ի հար-
կէ պատճառներ ստիպել էին զմեզ ժա-
մանակ մը Թերթերնուս շարունակու-
թիւնը ընդհատել : Ի հարկէ պատճառ-
ներ կըսենք , վասն զի այն միջոցներն ու-
րոնցմով կընար և արդ պիտի կարենայ
մեր ձեռնարկութիւնը յառաջանալ կը
սրահսէին մեզի :

Ինչպէս որ երբորդ Թուոյն մէջ Թեր-
թերնուն ինչու համար ժամանակին չը-
տրուելուն սրտառուր ներկայ Թերթոյն
մեր բաժանորդաց իմացընել խոստացեր
էինք , ահա այս անգամ , վստահ մեր
ձեռնարկութեան յառաջանալուն վրայ ,
կը յայտնենք Թէ այն դժուարութիւններն
որ զմեզ կը հարկադրէին լրագիրն ժա-
մանակին չհասցնելու՝ դիւրնցան : Ուս-
տի Սէրը հիմայ ունեցաւ հարունտ տը-
պարան մը , և լըժամիտ հեղինակաց օգ-
նականութիւնը , որոնք լրագրի մը ամե-
նակարեւոր տարերքն են , ուստի այս զը-
խաւոր դիւրութիւնքն ստանալէն վերջը
մեր առաջին ջանքը պիտի ըլլայ մեր ար-
դոյ բաժանորդները զօհացընել : Հոս

Թոյլ տրուի մեզի համառօտ խորհրդա-
ծութիւն մը ընել Թէ դիտութեան փա-
փաքն աւելի ազգիս փոքր և ազքատ մա-
սին սրտերն դրաւած ըլլալով՝ այսպիսի
ձեռնարկութեանց դուրս կեցող անձինք
չեն համարձակիր իրենց ձայնին արձա-
գանդը ինչուան հարուստ քօակներու
հասցնել : Բայց այսու ամենայնիւ չենք
ուզեր կաշծեցընել Թէ մենք մեղադրող
ենք մեր ազգին մեծամեծները , ըստ ո-
րում մեծ փորձառութիւն ունինք իրենց
դրութեանը բազդատմամբ՝ ըրած անձ-
նանուիրութեանց զօհերուն , որոնց զը-
խաւոր ապացոյց և արդիւնքն է ազգիս մէջ
նորարծարծ առ բարին ու գեղեցիկն դի-
մելու ջերմ եռանդը :

Մինչդեռ քանի մը տարի առաջ Հայ ա-
նունը Լւերոսիոյ ականջը հասնէր ցիրու-
ցան եղած անձնասէր ու անձնաշահ վաճա-
ռականաց տխուր պատկեր մը կը նկատէր ,
բայց այսօր Թաղաւորութիւնք հաշտ ա-
լերով կը նային Հայկայ սերունդին վը-
րայ , կը գովեն իւր ուսումնատենչ և
քաղաքակիրթ ասպարէզի մը մէջ ար-
շաւելու փափաքն և կը զարմանան իւր
յաջողակութեանը վրայ :

— Հոս այս առթիւ քանի մը խօսք ալ մեր
բռնելու ընթացքին վրայ գրուցենք . առ

այժմ մեր նիւթերն նոյնը պիտի ըլլան ինչոր խոստացեր էինք մեր առջի թերթերուն մէջ, այսինքն ազգային, քաղաքական պատմութիւնը, և ուսումնական տեղեկութիւնը: Ասոնց վրայ խորհրդածելն հետեւեալ թերթին թողլով երախտապարտ սրտիւ շնորհակալ կըլլանք մեր բաժանորդաց որ յօժար կամք ողջունեցին մեր սէրը:

Բ. Օ. Դ.

Այնչեւ թերթս մամուլի տակ էր ուրախութեամբ լսեցինք թէ բարձրագոյն դուռն սահմանադրական կանոնադրութեանց ընդունելութեան շնորհքն զլացած չէ. սակայն և այնպէս չենք զանց առնուել յիշեցնել մերայնոց թէ եթէ յուսանք որ մեր ազգին երջանկութեան և յառաջադիմութեան մի միայն միջոցը սահմանադրութեան ընդունուիլն է՝ չաւաքաւ կը սխալինք: Քանի որ չկայ սէր միութիւն, չկան նաեւ ազգ և յառաջագիւմութիւն:

ԵՄԷ ՄԱՐԴԵՆ

ԸՆՏԱՆԵԱՅ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տես թիւ 2.

Կնիկ մարդուն ուրիշ մէկ ազգեցութիւնն ալ կայ, արդարեւ առջինն (մօր ազգեցութեանը) չափ երկարատեւ չէ, բայց այնպէս սաստիկ է որ ոչ ոք անոր դէմ կրնայ դնել: Այս ազգեցութիւնը կը սկսի պատանեկութեան ատեն, և անոր սկսած ատենն է որ կենանքը մեզի ուրախութեան շարք մը կ'երեւայ, ուրախութիւն՝ որ երկնային ուրախութեան ի բացուստ տեսնուած մէկ պատկերն է: Ան ատեն յանկարծ կը կատարուի ան յեղափոխութիւնը որ մարդու ճակատագիրը կը փոխէ:

Երկնաւոր պատկեր մը մարդու բոլոր խորհուրդներուն մէջ կ'իջնէ, կը խռովէ զնա, միանգամայն կ'աղչեցնէ: Ան որ անոր ի սկզբան սիրելի էր, այսինքն՝ խանդաղատանքը որով մայրը պաշարած էր զնա, անոր այլ ևս բաւական չըլլար. աւելի մոտերիմ, աւելի համօրէն սէր մը կ'ուզէ. իր սէրը, Աստուծոյ մարդուն համար ստեղծած ընկերը կուզէ. կ'ուզէ ան հրեշտակը զոր միայն պիտի սիրէ, յաւիտեան պիտի սիրէ. ընտրեց երանութիւնը կ'ուզէ. իր աս կէսը վերջապէս կը տեսնէ, և իսկոյն բոլոր բաղձանքներն ան առարկային մէջ միայն կ'ամփոփուին:

Դեռ երէկ կամքը իբրեւ երկաթ թիւտ էր, այսօր ոչ հաճոյք ունի ոչ կամք, սիրոյն հետ դիւցադնական բան մ'ալ սրտին մէջ կարթնայ, և կեանքն իրեն պատուական կ'ըլլայ անոր համար միայն որ իր սիրելոյն համար նուիրէ: Կ'ուզէք տեսնել ան վհուկը որ աս ցեղափոխութիւնը յառաջ բերաւ, աչուքնիդ դարձուցէք. մանուկ աղջիկ մըն է որուն հայեցումն անմեղութիւն կը բուրէ: Ի՞նչ չնայ աղքատներ վրայ ինք ալ զարմացած, զկայ առած և մտախոհ, կորագլուխ կը շինի. բայց շինելուն մէջ կը տեսնէ ան որուն տիրեց, և իրեն հետ կը կապէ: Եւ ո՞վ արդեօք յայտնեց աղջկանն ան դաղտնիքը զոր սիրականը բոլոր աշխարհի թագուցանել կ'ուզէր: Ո՞վ, նոյն իսկ սիրականը, ան լուութիւնը, ան մեծարանքը, ան հլութիւնը, ան երկիւղած սէրը որովք սիրող երիտասարդը սիրուհոյն առջին անշարժ ու դողալով կը կենայ, բոլորը մէկէն տիեզերական լեզու մըն է. այրեցած գօտւոյն խորշակին, ինչպէս նաեւ հիւսիսային բեւեռին սառնամանեացը տակ՝ անմեղութիւնն աս լեզուն կը հասկնայ. կը հասկնայ առանց ուսած ըլլալու. քանզի բնութեան մէկ ընդհանուր օրէնքն է, որ գեղեցկութիւնը կատարեալ եղածին պէս՝ իրմէ

դուրս եղող կամքի մը դշտոյն ըլլայ :

Արդ , աս աղջիկը որ դեռ ինքը զինքը չի ճանչնար , մինչև ան օրը մինակ կը հնազանդէր առանց խորհրդածելու , աշխարհի մէջ եղած անցքերուն բնաւ տեղեակ չէր , վերջապէս՝ անգէտ և անփորձ աղջիկը . իսկոյն կարող և տիրող կ'ըլլայ : Կըլլայ կենացը և պատուոյն իշխան երիկ մարդու մը՝ զոր կիրքը ձգտելով կը բերէ : Կը կամի , արդէն կամքը կը կատարուի . կը հրամայէ , և իսկ և իսկ անոր հրամանին հնազանդութիւն կը մատուցուի : Անոր մանկական կամքը կամ հայրենեաց դիւցազն մը կ'ընէ իրեն հնազանդող երիկ մարդը , և կամ ընտանեաց սպանող . ասոնց մէկը կամ միւսն ընելը՝ կնկանը հոգւոյն վսեմութենէն կամ կրիցը կուրութենէն կախում ունի : Ո՛վ կանայք , դուք կը թագաւորէք . և երիկ մարդը ձեր իշխանութեանը տակն է . կը թագաւորէք ձեր զաւկներուն վրայ կը թագաւորէք ձեր սիրականներուն վրայ , կը թագաւորէք ձեր ամուսնոց վրայ : Երիկ մարդիկ վայրապար կ'ըսեն թէ ձեր տէրն են . անոնք ան ատեն մարդ են՝ երբ դուք անոնց գոյութիւնը կատարեալ կ'ընէք . երիկ մարդն առանց կնկան մը թերի մարդ է . Վայրապար ձենէ վեր ըլլալ կը պարծին , անոնց փառքն ու ամօթը ձենէ կուգան . և աս բանն ամեն տեղ կը տեսնուի , այնպէս առասպելաց մէջ , ինչպէս պատմութեան մէջ , Կիրիկէի պալատը՝ ուր պատերազմողք խողի կը փոխուէին , և Մէտիլներուն պալատը՝ ուր մարդիկ գազան կ'ըլլային :

Վեհանքն մարդուն մէկը , Պայրն , վեհանքն գործի մը վրայ խօսած ատենը կը վիպէ թէ ան գործին ձեռնամուխ ըլլալու չէր համարձակեր . բարեկամները ստիպեցին , ինք մերժեց եւ յետոյ միտքը խորհուրդ մը եկաւ . կեցաւ ու դռնէն . " Ա՛հ , եթէ * * * ր հոս ըլլար ինծի առ գործին ձեռնարկել կու-

տար : Կնիկ մարդն է որ իր հրապուրանացն ու գեղեցկութեանը հետ միանգամայն երիկ մարդն դէպ 'ի փառք և առաքինութիւն կը մղէ . իմ խնամակալ հրեշտակս ան պիտի ըլլայ :

Ուրեմն եթէ անհակառակելի ճշմարտութիւն մը կայ , աս ճշմարտութիւնը կնիկ մարդուն աղքեցութիւնն է . աղքեցութիւն մը որ բոլոր կենաց վրայ կ'ազդէ , և զոր կնիկ մարդիկ կը բանեցնեն եբրեւ մայր , իբրեւ տարփածու և իբրեւ ամուսին :

Ասոնք դնելէն ետքը , կը հարցնենք թէ ինչ անբարեկեցի մոռացում է որով մարդիկ ասանկ տիեզերական շարժիչ մը թողուցած են : Ինչու համար բարոյականի վրայ գրողներ՝ ասանկ քաղցրը և ազդու կարողութիւն մը իրենց օգնական ընելու տեղ՝ անիկայ տկարացնելու աշխատած են : Ինչու համար բոլոր դարերուն օրէնսդիրներն աս աղքեցութիւնը մարդուս աղէտալի ընելու միաբանած են : Քանզի չենք կրնար առանց դիտողութեան անցնիլ թէ կնիկ մարդուն մեղի հասուցած բոլոր չարիքներուն պատճառը մենք ենք , իսկ անոնց ըրած բոլոր բարիքները՝ անոնցմէ են : Մենք զանոնք ապուշ ընելու որչափ ջանանք , տակաւին անոնք խորհուրդ , իմացութիւն և հոգի ունին . մեր նախապաշարումները որչափ բարբարոսական են , անոնք տակաւին Եւրոպիոյ փառքն ու մեր կենացը ընկերներն են : Գեռ շատ ժամանակ չէ որ երեւելի դիտուններ կնիկ մարդուն հոգի ունենան ուրաջան . բայց նախախնամութիւնը դողցես ասանկ թշնամանաց վրէժն առնել ուզելով , Լուվրի մէջ յարոյց իղապօ մը՝ որ Գաղիա Անգղիոյ մատնեց , և Լօրէնի մօտ խեղճ հիւղի մը մէջ ծնած Յովհաննա տ'Ալքը , հայ-

1. Աս գործն էր ատենակալաց խորհրդանշին մէջ պարտքի համար բանտարկեւոց աղերսաւորը պաշտպանել : Տես . Յիշատակը Պայրենի . հատ . Բ . էջ 250 :

ընտիրը աղատեց, Անդղիացիները զարհաւ, և իբրեւ դիւցադն ապրելէ ետքը, մարտիրոսական մահուամբ մեռաւ :

Կնիկ մարդիկ նուաստացնելու համար մեր ըրածներն, ու մեզ քաղաքակիրթ ընելու համար անոնց ըրածները՝ կարծեմ մեր պատմութեան ամենէն բարոյական և ամենէն թատերական տեսարաններն են : Ժամանակ եղաւ որ անոնց գեղեցկութիւնը մինակ բարբառոսութեան դէմ կը կռուէր : Բանտարկեալներուն պէս աշտարակաւոր բերդերու մէջ փակուած՝ հոն կը կրթէին գոռ պատերազմողներ՝ որոնք անոնց տրկարութիւնը կ'արհամարհէին, բայց գեղեցկութեանը պաշտօն կը մատուցանէին :

Տեսնելով որ զիրենք կրթութենէ զրկողներէն տգէտ կը կոչուին, երիկ մարդոց նախապաշարմունքէն կ'անարդուին, բայց սերը զիրենք կ'աստուածացնէ, տկար, երկչոտ, և իրենց չորսդին մինակ սուր և զինուոր տեսնելով, իրենց բռնաւորներուն կիրքերը ձեռք առին, և կիրքերը ձեռք առնելով՝ զանոնք ողորդեցին ու մեղմացուցին : Կնիկ մարդիկ էին որ քաջամարտիկները տրկարները պաշտպանելու առաջնորդեցին : Ասպետները պաշտպաններ եղան. անիւրաւութիւններն ուղղեցին, և այնպէս օրինաց թագաւորելուն պատրաստութիւն ըրին : Ալեքսանդր, անպետութիւնը որ թագաւորութիւններ առնելու համար կը կռուէր, այնչափ մարդասէր եղաւ որ կանանց գեղեցկութիւնը պաշտպանելու համար սկսաւ կռուիլ, և քաղաքակիրթութիւնը կնիկ մարդուն սիրով սկսաւ զաղիւյ մէջ մեծ յեղափոխութիւն եղած երեցած ան օրը՝ որ ասպետ մը, իմանալով թէ պաշարած բերդը թշնամուցն կնիկն ապաւինած է, և թէ աս կնիկը մայր ըլլալու մօտ է, զըբբէր քաշեց :

(Երբեմնեւ)

Ա. Մ. Գ.

ԲԱՐԵՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԶԵՆԱՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Բարերարութիւնը անզուգական առաքինութիւններէն մէկն ըլլալը անուրանալի է, և անոր յանակնկալ պատահմունքը այնպէս ազդեցութիւն կ'ընէ մարդկային զգացմանց՝ որ շատ անգամ երախտապարտն ինքն իրմէ ելլելով գերբնական յատկութիւն կ'ուղէ նուիրել անոր՝ որ իր մէկ թշուառ և անեղանելի կարծած զբէն փրկարար բազկաւ մը կը զերծանէ զինքը :

Ասանկով է որ բնութեան դարու մէջ կարգ մը մարդիկ աստուածութեան պատիւ են ստացած, թէպէտ նոյն իսկ քրիստոնէից նախամեծար աստուածաբանը՝ ողորմածին չամաչեմ կոչել աստուած, ըսած է. բայց մենք Աստուծոյ փոխանորդ կուգենք կոչել զանոնք՝ որ թշուառութեան դատապարտուած նըմանեացը ինքնայորդոր կ'առատանան :

Այսպիսի ազնիւ զգացմանց տէր անձինք՝ մասնաւոր բարեգործական փողով մը գումարելով, նպաստել փախաբեցան Ս. Փ. Հիւանդանոցին ամեն միսթիւաւորանքէ զուրկ եղող բնակեաց, երեքշաբթի գիշեր Մարտ 26 Բերա, Արեւելեան Թատրոնին մէջ ներկայացում մը տալով :

Նախ և առաջ այս ազգասէր խորհուրդն ծնողին բոլոր ազգայինքս սիրաբորբոք շնորհակալութիւն կը մատուցանենք, երկրորդ կաղաչենք ազգայնոց չլլանալ ու չխնայել իրենց առատաձեռնութիւնը. վասն զի մէկ առատաձեռնութիւն մը հաղար սրտի մէջ արձագանգ կուտայ, իսկ հաղար առատաձեռնութիւնը՝ բխրաւոր :

Հանդիսիս 16 թերթ պակասը անյապաղ հետզհետէ պիտի տանք :

ԽՐԲԱԳՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Ա. ձԵՎԱՀԻՐՃԵԱՆ

Ա. ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏԳՔՐԱՆ